

ДО ЮВІЛЕЮ ЛЮБОВІ НИКИФОРІВНИ КОБИЗЕВОЇ

У 2018 р. виповнюється 60 років провідному вченому в галузі генетичних ресурсів і селекції зернобобових і круп'яних культур, організатору науки, доктору сільськогосподарських наук Любові Никифорівні Кобизевій.

Л. Н. Кобизева народилась 23 вересня 1958 р. у селі Михайлівка Смоленської області. У 1974 р. поступила на агрономічний факультет Костянтинівського сільськогосподарського технікуму Донецької області, після закінчення якого працювала на Донецькій овоче-баштанній дослідній станції. У 1978 р. Любов Никифорівна поступила на агрономічний факультет Харківського сільськогосподарського інституту

ім. В. В. Докучаєва (нині Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва) і з відзнакою закінчила його.

Свою наукову діяльність Л. Н. Кобизева розпочала в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН у 1983 р. лаборантом відділу розвитку та насінневої продуктивності рослин. У тому ж році поступила до аспірантури, після закінчення якої, у 1988 р., під керівництвом доктора біологічних наук В. С. Цибулька захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю «селекція і насінництво» за темою «Визначення фотоперіодичної реакції у сортів сої і проса та прояв її у гібридів».

Л. Н. Кобизева була однією з перших співробітників Національного центру генетичних ресурсів рослин України, хто розпочинав формування Національного генбанку рослин: з 1992 р. – старший науковий співробітник лабораторії генетичних ресурсів зернобобових, круп'яних та олійних культур; з 1995 р. – завідувач лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур. У 2004 р. була призначена на посаду ученого секретаря Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН; з 2012 р. – заступник директора інституту з наукової роботи. Весь цей час продовжує наукові дослідження генетичного різноманіття зернобобових і круп'яних культур, формує колекції та впроваджує їх у селекцію, наукові та навчальні програми.

Понад 30 років Любов Никифорівна Кобизева самовіддано і плідно працює на ниві агрономічної науки, присвячуючи свої дослідження актуальним проблемам різних її галузей. Вона здійснює науково-методичне керівництво та координує планову, методично обґрунтовану роботу з формування банку генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур в установах Системи генетичних ресурсів рослин України з урахуванням різних напрямів їх використання. Нею розроблено методологію формування різних типів колекцій і баз даних по них, виділення джерел цінних господарських ознак та їх ефективного впровадження в селекційну практику і навчальний процес. За результатами досліджень Л.Н. Кобизевою особисто та у співавторстві створено банк генетичних ресурсів зернобобових культур України, в якому базові колекції зернобобових культур (соя, горох, квасоля, нут, сочевиця, вигна, доліхос, каянус та тетрагонолобус) на кінець 2018 р. налічували 14189 зразків із визначеним біологічним статусом. Сформований генетичний банк є складовою наукового об'єкту, що становить національне надбання – Банку генетичних ресурсів рослин (Постанови Кабінету Міністрів України № 527 від 1.04.1999 р.

та № 472-р від 19 серпня 2002 р.). Пріоритет з формування базових, спеціальних, навчальних, генетичних, ознакових колекцій підтверджено свідоцтвами про реєстрацію колекцій в НЦГРРУ, вони широко використовуються в селекційній практиці, навчальному процесі у навчальних закладах різних ступенів акредитації Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України, Національної академії аграрних наук України, Українського інституту експертизи сортів рослин. Сформовано паспортну базу даних зернобобових культур з повною інформацією про колекційні зразки, що відповідає вимогам Європейського каталогу EURISCO, яка має відкритий доступ у мережі Internet. П'ять колекцій, з них чотири зернобобових культур (горох, соя, квасоля та нут) та одна – круп'яних культур (просо) генбанку України, безпосередньо сформованих за керівництва та активної участі Любов Никифорівни, віднесені ФАО до найважливіших і найбільших у світі за обсягом і різноманіттям.

У 2011 р. вона захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук за спеціальністю «селекція та насінництво» за темою «Теоретичні основи формування банку генетичних ресурсів зернобобових культур України та напрями його використання».

На основі виділеного та впровадженого в селекційну практику цінного вихідного матеріалу сої, гороху та квасолі в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН за авторства та участі Л. Н. Кобизевої створено і впроваджено в сільськогосподарське виробництво 22 сорти зернобобових культур, із них 9 сортів сої, 2 – квасолі та 11 – гороху, які характеризуються придатністю до механізованого збирання врожаю та комплексом інших цінних господарських ознак і вирощуються в агроформуваннях різних форм власності в Харківській області та в інших областях України.

Отримані результати висвітлено більш ніж у 200 наукових працях, серед яких три монографії, три навчальні посібники, п'ять класифікаторів ознак (сої, квасолі, нуту, чини, проса), каталоги зразків генофонду зернобобових культур за цінними ознаками, більше 10 методичних рекомендацій. Розроблено чотири Державні стандарти України: «Генетичні ресурси рослин. Терміни та визначення» (набрав чинності з 2011 р.), «Сочевиця. Технічні умови» (введений в дію з 7 січня 2010 р.), «Чина. Технічні умови» (з 4 січня 2010 р.) та «Квасоля продовольча. Технічні умови» (з 11 серпня 2016 р.). Одержано 30 свідоцтв на сорти і патентів на винаходи.

Л. Н. Кобизева є лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки 2013 р. за наукову роботу «Розробка наукових основ і формування банку генетичних ресурсів польових культур».

Велику увагу Любов Никифорівна приділяє вихованню молодих науковців, учених-ресурсників, селекціонерів. Вона вчить їх зберігати і далі нести кращі традиції юр'івців.

Колектив Національного центру генетичних ресурсів рослин України і редакція наукового журналу «Генетичні ресурси рослин» щиро вітають Любов Никифорівну Кобизеву з ювілеєм і бажають здоров'я, добробуту, творчої наснаги, нових успіхів.

Р. Л. Богуславський, повідний науковий співробітник лабораторії інтродукції та зберігання генетичних ресурсів

О. М. Безугла, завідувач лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур

Н. О. Вус, старший науковий співробітник лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур

Основні наукові праці Л. Н. Кобизевої

1. Безугла О. М., Кобизева Л. Н., Рябчун В. К., Дрепін І. М., Їжик М. К., Сокол Т. В., Дупляк О. Т. Широкий уніфікований класифікатор України роду *Phaseolus* L. Харків, 2004. 50 с.
2. Кириченко В. В., Кобизева Л. Н., Петренкова В. П., Рябчун В. К. та ін. Ідентифікація ознак зернобобових культур (горох, соя). Навчальний посібник. Харків: ІР ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2009. 172 с.
3. Кириченко В. В., Кобизева Л. Н., Петренкова В. П., Рябчун В. К. та ін. Ідентифікація ознак зернобобових культур (квасоля, нут, сочевиця). Навчальний посібник. Харків: ІР ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2009. 117 с.
4. Рябуха С. С., Кобизева Л. Н. Селекція і насінництво сої. Спеціальна селекція і насінництво польових культур: навчальний посібник; за ред. В.В. Кириченка. НААН, ІР ім. В. Я. Юр'єва. Х., 2010. С. 336–378.
5. Кобизева Л. Н., Безугла О. М., Безуглий І. М., Рябуха С. С., Силенко С. І., Тертишний О. В. Ефективність використання цінних джерел національної колекції зернобобових культур НЦГРРУ в селекційній практиці. Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. Харків, 2011. Вип. 100. С. 172–180.
6. Кобизева Л.Н., Рябчун В.К., Безугла О.М., Дрепіна Т. О., Дрепін І.М., Потьомкіна Л.М., Сокол Т.В., Божко Т. М., Садовой О.О., Білявська Л.Г. Широкий уніфікований класифікатор України роду *Glycine max*. (L.) Merr. Укладачі: Харків, 2004. 37 с.
7. Безугла О. М., Кобизева Л. Н., Рябчун В. К. та ін. Широкий уніфікований класифікатор роду *Cicer* L. X., 2012. 45 с.
8. Кобизева Л. Н., Безугла О. М., Рябчун В. К., Тертишний О. В., Потьомкіна Л. М., Божко Т. М., Гончарова О. О., Богуславський Р. Л. Дикі та споріднені види зернобобових культур (горох, соя, квасоля, нут, сочевиця). НААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2014. 49 с.
9. Кириченко В. В., Кобизева Л. Н., Безугла О. М., Рябчун В. К., Сокол Т. В., Божко Т. М. Генофонд сочевиці в Україні. Харків, ПП «Стиль-іздат», 2016. 209 с.
10. Кириченко В. В., Рябуха С. С., Кобизева Л. Н., Посилаєва О. О., Чернищенко П. В. Соя (*Glycine max* (L.) Merr.). Монографія. НААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2016. 400 с.
11. Кобизева Л. Н., Безугла О. М., Силенко С. І. та ін. Методичні рекомендації з вивчення генетичних ресурсів зернобобових культур. НААН, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків: ПП «Стиль-іздат», 2016. 84 с.
12. Кириченко В. В., Посилаєва О. О., Кобизева Л. Н. та ін. Селекція сої на стійкість до спеки та посухи: навчальний посібник. НААН, Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2016. 92 с.
13. Кобизева Л. Н., Безугла О. М., Вус Н. О., Бірюкова О. В., Тертишний О. В. Генетичні ресурси рослин зернобобових культур і проса з ознаками стійкості до абіотичних чинників. Основи управління продукційним процесом польових культур. Харків, ПП «Стиль-іздат», 2016. С. 70–96.
14. Кобизева Л. Н., Безугла О. М., Бірюкова О. В.. Історія, становлення та сьогодення лабораторії генетичних ресурсів зернобобових і круп'яних культур та результати досліджень НЦГРРУ за 1992 – 2017 рр. Теоретичні дослідження та практичні досягнення Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН: історія та сьогодення (1908 – 2018). ПП «Стиль-іздат», Харків, 2018- С. 54–71.